ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дисертації Хоми Володимира Петровича на тему «Концепт *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION* у когнітивно-стилістичному вимірі (на матеріалі англомовної науково-фантастичної прози XX-XXI століть)» на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія

Актуальність дослідження. У парадигмі сучасної когнітивної лінгвістики предметом вивчення неодноразово стають концепти, які репрезентують знання про внутрішній світ людини. Значний вплив стрімкого технологічного розвитку на цивілізацію людства призводить до виникнення загальнолюдських і загальносуспільних проблем сучасності, а саме – послаблення міжособистісних зв'язків та зниження загального рівня духовності, що, у свою чергу, виражається у загальному відособленні людини від оточення та внутрішньому конфлікті індивіда зі самим собою, тобто самовідчуженні. Феномен самовідчудження як екзистенційний конструкт був об'єктом дослідження передусім філософії, однак окремих розвідок у вітчизняній лінгвістиці на цю тему не було. Пропоноване дослідження має безперечну актуальність, оскільки обрана тема визначається антропоцентричною парадигмою сучасного мовознавства, зорієнтованою на дослідження дискусійних загальнолюдських та загальносуспільних проблем, серед яких самовідчуження вважається однією з найскладніших.

Стратифікація концепту у дисертації базована на засадах конструкції та інтерпретації, зумовлених потребою впорядкування лінгвокогнітивних характеристик засобів номінації зазначеного концепту, а також використанням когнітивних операцій як свого роду процесорів, які сприяють модифікації концепту. Завдання, які ставить перед собою дисертант, є доволі складними, оскільки концепт *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION* є непростим ментальним, структурним і смисловим утворенням, що визначається його мінливим, абстрактним характером та імпліцитним вираженням у мовній і художній картинах світу.

Проблематика дисертації відповідає профілю досліджень кафедри англійської філології ДВНЗ «Прикарпатський національного університету імені Василя Стефаника» в межах науково-дослідної теми «Концептуальна та мовна картини світу» (номер державної реєстрації 0113U001963). Внеском у

виконання тематики є комплексне дослідження лінгво- і семантико-когнітивних ознак концепту *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION*, реалізованого в англійському лінгвокультурному просторі, та виявлення номінативних одиниць сучасної англійської мови й іконічних елементів, які слугують засобами реалізації досліджуваного концепту в англомовній науково-фантастичній прозі XX-XXI століть.

Наукова новизна результатів дослідження представлена істотними науковими результатами, а саме:

1. Вперше виокремлено лексичні одиниці-вербалізатори та проаналізовано семантичні ознаки концепту *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION*, реалізованого в англійському лінгвокультурному просторі, розглянуто зміст та змодельовано його польову структуру.
2. У роботі вперше виявлено номінативні одиниці сучасної англійської мови, які слугують засобами об'єктивації концепту *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION*.
3. Виокремлено концептуальні метафори, які несуть аксіологічне навантаження і репрезентують цей концепт в англійській науково-фантастичній прозі XX-XXI століть.
4. Розмежовано понятєво-ціннісний, образно-ціннісний та смисловий рівні концепту *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION* в англомовних прозових творах.
5. Уперше здійснено аналіз іконічних елементів, які слугують засобами візуальної реалізації досліджуваного концепту в англійської науково-фантастичної прози XX-XXI століть.

У рамках наукового дослідження, дисертантом **отримано нові факти**, зокрема:

- виявлено, що ім'я концепту *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION* відсутнє у науковій фантастиці, а абстрактний та імпліцитний зміст реалізується лексемами-конституентами його імені та синонімами;
- за допомогою дефініційного аналізу визначено конкретне значення імені концепту *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION*: внутрішня відстороненість особи від оточуючого її світу та результат психоемоційного виснаження чи хворобливого стану;
- у рамках польової моделі дослідження концепту з використанням методики синхронної інвентаризації встановлено набір лексико-семантичних значень ядрової і периферійної зони його номінативного поля;

- компонентний аналіз лексем *self* і *alienation* шляхом розкриття значення кожної з них через їх поділ на складові допоміг виявити низку семантичних компонентів, утворених на основі спільності словникових значень лексем-вербалізаторів концепту;

- шляхом семантико-асоціативного осмислення змодельованих концептуальних метафор, які слугують текстуальним матеріалом для дослідження смислового рівня концепту *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION*, встановлено 398 смислових атрибутів, що маніфестують зміст досліджуваного концепту;

- виявлено продуктивність графічних засобів для актуалізації концепту *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION* на рівні контексту поруч із вербальними, призначеними для розкриття його смислу в рамках художнього тексту. Відзначено, що у науково-фантастичній літературі особливого поширення набули іконічні елементи, основними з яких є різні види піктограм, емблем, логотипів, карикатур, коміксів, емотиконів тощо.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Особистий здобуток автора складає те, що у роботі розкрито й обгрунтовано бінарний, абстрактно-конкретний характер концепту, який вказує на тривалість процесу дистанціювання, підкреслює потребу самоідентифікації та розкриття внутрішнього світу людини, який безпосередньо відображається у мові, і пояснення якого можливе лише за допомогою мовних одиниць.

Достовірність положень і результатів дослідження. Дисертація вирізняється джерелознавчою ґрунтовністю та інтерпретаційною новизною. Ретельно опрацьовано і вдумливо осмислено величезний масив англомовної науково-фантастичної прози, класичних та, переважно, сучасних, наукових лінгвістичних досліджень, притім не лише безпосередньо дотичних до обговорюваної теми, а й тих, що заторкують широке коле проблем феномену самовідчуження. Це дало змогу дисертанту добре розбиратися в актуальних питаннях, підходах і дослідницьких концепціях новітньої лінгвоконцептології. Дисертант не лише адекватно реферує погляди інших дослідників, а й аргументовано висловлює власні думки. Впадає в око також уважне студіювання праць з філософії, культурології, соціології, політології, психології, медицини, літературознавства, виданих різними мовами – українською, російською, німецькою, англійською. Розгляд концепту

поставлено в широкий контекст англійської науково-фантастичної літератури XX-XXI ст.

Теоретичне та практичне значення представленої дисертації. Теоретичне значення роботи полягає у застосуванні комплексної методології, що передбачає дослідження концепту в рамках лінгвокультурного, семантико-когнітивного, лінгвостилістичного та когнітивно-поетологічного підходів з урахуванням філософських концепцій феномену самовідчуження. Аналіз лінгвокогнітивних та лексико-семантичних ознак концепту є певним внеском у теорію когнітивної лінгвістики та когнітивної семантики, реконструкція концептуальних метафор сприяє розвитку теорії концептуальної метафори, отримані результати дослідження мовностилістичних та графічних засобів є внеском у теорію когнітивної стилістики та лінгвостилістики. Пропонована робота не лише заповнює наявну нішу, а й вибудовує підґрунтя для подальших розвідок як порівняльного плану, так і інших досліджень, що будуть враховувати як вербальні, так і невербальні аспекти репрезентації інформації.

Практична цінність роботи. Дослідницька концепція, логічно відображена у структурі роботи, сприяє послідовному та системному розгляду означеного концепту, тобто інтерпретації піддано такі складові проблеми, як функціональні характеристики концепту у словотвірній, лексико-семантичній, морфологічній, синонімічній категоріях; когнітивна схема конструкту на образно-ціннісному та смисловому рівнях, емотивні репрезентанти та графічні засоби експлікації.

Окремої уваги заслуговує матеріал дослідження, адже автор аналізує науково-фантастичні твори, об'єднані темою втручання у людський організм, що є однією із контроверсійних проблем сучасності, оскільки стосується етичних засад існування людини як соціальної істоти. Варто зазначити, що більша частина аналізованих творів охоплюють період з 2000 року, тобто є творами XXI століття. Відрадно, що автор зумів обґрунтувати антропоцентричність іконічних елементів творів та побачити біоетичні характеристики графічної репрезентації. На нашу думку, цей аспект роботи має значний потенціал для подальшого дослідження з точки зору світових тенденцій глобалізації, домінантної мультимодальної репрезентації та екосистемної потреби зберегти власну ідентичність.

Пропоноване дослідження має практичну цінність як для лінгвістів, так і для антропологів, філософів, психологів, соціологів, які мають змогу

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Хома В. П. Антропоцентричний характер проблематики біоетики. *Освіта та наука у мінливому світі: проблеми і перспективи розвитку: матеріали міжнародної наукової конференції.* (м. Дніпро, 29-30 березня 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 285–286.

6. Хома В. П. До проблеми трактування феномену самовідчуження з філософсько-антропологічних позицій. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Аксіологічні аспекти в розвитку науки та освіти.* (Конін – Ужгород – Херсон – Кривий Ріг, 30 листопада 2018 р.). Конін – Ужгород – Херсон – Кривий Ріг, 2018. С. 359–360.

7. Хома В. П. Концепт *SELF-ALIENATION* як художній концепт. *Пріоритетні напрямки розвитку науки: XXVIII міжнародна інтернет-конференція.* (м. Вінниця, 18 березня 2019 р.). Вінниця, 2019. С. 71–74.

8. Хома В. П. Лексико-семантична категоризація лексеми *self* у контексті вербалізації концепту *SELF-ALIENATION. Perspectives of world science and education: 4th International scientific and practical conference.* (December 25-27, 2019). Osaka, Japan, 2019. P. 935–941.

9. Хома В. П. Особливості висвітлення поняття самовідчуження у лексикографічних джерелах. *Розвиток філологічних наук: європейські практики та національні перспективи: міжнародна науково-практична конференція.* (м. Одеса, 26-27 жовтня 2018 р.). Одеса, 2018. С. 78–80.

10. Хома В. П. Словотворення як основа лексичного наповнення концепту *SELF-ALIENATION. Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції.* (м. Луцьк, 5 грудня 2019 р.). Луцьк, 2019. С. 493–495.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Хоми Володимира Петровича "Концепт *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION* у когнітивно-стилістичному вимірі (на матеріалі англомовної науково-фантастичної прози XX-XXI століть)" є концептуальним, глибоким та цілісним дослідженням, виконаним дисертантом самостійно. Дане дослідження виконане на рівні передових надбань сучасної лінгвістики, відтак, у шерензі нових досліджень з'явилася ґрунтовна новаторська розвідка лінгво- і семантико-когнітивних ознак концепту *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION* на матеріалі англомовної науково-фантастичної прози XX-XXI століть. Варто також

порівняти способи самоідентифікації людини у художньому дискурсі та інших видах дискурсів, отримати базу для подальших досліджень.

Результати дисертаційної розвідки та ілюстративний матеріал можна використовувати у викладанні нормативних курсів з лінгвокультурології, когнітивної семантики, когнітивної стилістики, лінгвостилістики, у спецкурсах та практичних курсах з викладання англійської мови та літератури, а також під час розробки тематики курсових і дипломних робіт.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях. Результати дослідження висвітлено у 10 одноосібних публікаціях. Із них – три статті у фахових виданнях України (2,00 д.а.), які на дату їхнього опублікування внесені до переліку наукових фахових видань України, затвердженого в установленому законодавством порядку. Одна стаття (0,82 д.а.) опублікована в науковому періодичному виданні іншої держави (у Польщі) з наукового напряму, за яким підготовлено кваліфікаційну працю; шість тез доповідей (2,12 д.а.) на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій становить 4,94 д.а.

Список публікацій Хоми В. П. за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Хома В. П. До проблеми концепту у тексті художнього твору. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка*. 2019. Вип. 24. Т. 2. С. 143–147.
2. Хома В. П. Експлікація ядрової лексеми-вербалізатора концепту *SELF-ALIENATION* у лексикографічних джерелах. *Закарпатські філологічні студії*. 2018. Вип. 5. Т. 1. С. 110–114.
3. Хома В. П. Лексичне наповнення концепту *SELF-ALIENATION* в англомовній картині світу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2018. Вип. 29. Т. 68. С. 62–66.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях:

4. Хома В. П. Концептуальна метафора як засіб реалізації концепту *SELF-ALIENATION / САМОВІДЧУЖЕННЯ* в англомовному науково-фантастичному дискурсі. *World Science*. 2020. Вип. 1(53). Т. 3. С. 27–33. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31012020/6908.

відзначити добрий науковий стиль викладу, ясний, логічний, доказовий, завдяки чому авторські думки надаються до швидкого й легкого сприйняття.

Дисертаційна праця Хоми Володимира Петровича "Концепт *САМОВІДЧУЖЕННЯ / SELF-ALIENATION* у когнітивно-стилістичному вимірі (на матеріалі англомовної науково-фантастичної прози XX-XXI століть)" є завершеною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати і розв'язане конкретне наукове завдання, що має значення для розвитку сучасної лінгвістики. Дисертація Хоми В. П. відповідає усім вимогам п.10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, заслуговує присвоєння наукового ступеня доктора філософії та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензенти:

доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри французької філології
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника» О. А. Бігун

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника» Н. С. Гошилик

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ Державний вищий навчальний університет імені Василя Стефаника
І.К. 02125266

ПІДПИС Бігун О. А. ЗАВІРЯЮ
Начальник відділу кадрів
Державного вищого навчального закладу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
код 02125266
23 . 5 2020 р.